

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2013
YEARBOOK
2013

ГОДИНА 4

VOLUME IV

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Јованка Денкова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Assoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска д-р Јаготка Стрезовска СИНТАКСИЧКАТА СТРУКТУРА НА ГЛАГОЛИТЕ СО ПРИЗНАКОТ „ЕМОЦИОНАЛНОСТ“ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Бiljana Ivanovska, Ph.D. Jagotka Strezovska, Ph.D. THE SYNTACTIC STRUCTURE OF THE VERBS WITH THE FEATURE “EMOTIONALITY” IN THE CONTEMPORARY GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	7
д-р Билјана Ивановска д-р Нина Даскаловска ПРЕГЛЕД И КЛАСИФИКАЦИЈА НА ГЛАГОЛИТЕ ШТО ИСКАЖУВААТ ПСИХИЧКА СОСТОЈБА ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Бiljana Ivanovska, Ph.D. Nina Daskalovska, Ph.D. OVERVIEW AND CLASSIFICATION OF VERBS EXPRESSING PSYCHOLOGICAL STATE IN CONTEMPORARY GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	15
д-р Дејан Методијески Костадин Голаков КУРСЕВИТЕ ЗА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ КАКО ФАКТОР ЗА ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА СЕЗОНА Dejan Metodijeski, Ph.D. Kostadin Golakov FOREIGN LANGUAGE COURSES AS A FACTOR FOR PROLONGATION OF THE TOURIST SEASON	23
м-р Ева Ѓорѓиевска КОНЦЕПТОТ НА НАРАТИВЕН ИДЕНТИТЕТ КАЈ ПОЛ РИКЕР И НЕГОВАТА ПРИМЕНЛИВОСТ НА ДЕЛОТО НА МАРСЕЛ ПРУСТ Eva Gjorgjievсka, M.A. THE CONCEPT OF NARRATIVE IDENTITY IN PAUL RICOEUR AND ITS APPLICABILITY ON MARCEL PROUST’S WORK	29
доц. д-р Фадил Хоџа СУЛТАНИ ПОЕТИ ОД 16 ВЕК И НИВНАТА ПОЕЗИЈА Fadil Hodza, PhD SULTANS POETS IN THE XVI CENTURY AND THEIR POETRY	39
Ивана Митева ПРИЧИНИ ЗА КОРИСТЕЊЕ ТЕХНОЛОГИЈА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК Ivana Miteva REASONS FOR USING TECHNOLOGY IN THE ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM	49

- м-р Јане Јованов**
ЛИНГВИСТИЧКИОТ РЕЛАТИВИЗАМ ПРЕКУ ПРЕГЛЕДОТ НА
ЕУФЕМИЗМИ И ПРИНЦИПИТЕ НА НОВОГОВОРОТ ВО „1984“
Jane Jovanov, M.A.
LINGUISTIC RELATIVISM THROUGH A REVIEW OF
EUPHEMISMS AND THE PRINCIPLES OF NEWSPEAK IN “1984” 55
- проф. д-р Блаже Китанов**
РАСКАЗИТЕ И ПАТОПИСИТЕ НА АЦО ШОПОВ
Ph.D Blaze Kitanov
STORIES AND TRAVELOGUE NOTES OF ACO SHOPOV 63
- д-р Ранко Младеноски**
ОДНОСОТ НА МАКЕДОНИСТИТЕ ОД 19 ВЕК
КОН АНТИЧКА МАКЕДОНИЈА
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE POSITION OF 19TH CENTURY
MACEDONIAN REFORMERS ON ANCIENT MACEDONIA 73
- д-р Марија Леонтиќ**
СЕМАНТИКАТА НА ТУРСКИОТ СУФИКС
-џи/-чи /-CI/ (-c1, -c1, -cu, -cū, -ç1, -ç1, -çu, -çü)
ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Leontic, Ph. D.
THE SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX
-џи/-чи /-CI /(-c1,-c1,-cu,-cū,-ç1,-ç1,-çu,-çü)
IN THE TURKISH AND IN THE MACEDONIAN LANGUAGE 83
- д-р Луси Караниколова-Чочоровска**
ЗА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РОМАНОТ
„ЗОНА ЗАМФИРОВА“ ОД СТЕВАН СРЕМАЦ
Lusi Karanikolova-Chochorovska, Phd
ON THE TRADITION AND MENTALITY IN THE NOVEL
„ZONA ZAMFIROVA“ BY STEVAN SREMAC 93
- доц. д-р Махмут Челик**
ЖИВОТНОТО ДЕЛО НА ШУКРИ РАМО (1918-1988)
Mahmut Celik, PhD
THE LIFEWORK OF THE WRITER SHUKRI RAMO 103
- м-р Марија Крстева**
ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА ДЕНЕС – ДАЛИ „ЛОКАЛНОТО“ Е НОВОТО „ГЛОБАЛНО“?
Marija Krteva, MA
IS THE “LOCAL” THE NEW “GLOBAL”? 109
- д-р Марија Кусевска**
СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
Marija Kusevska, PhD
DEVELOPING PRAGMATIC COMPETENCE 113

- м-р Марија Тодорова**
м-р Весна Коцева
АНКЕТАТА КАКО МЕТОД ЗА НАУЧНО ИСТРАЖУВАЊЕ
Marija Todorova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.
SURVEY AS A SCIENTIFIC RESEARCH METHOD121
- Моника Ценова**
УПОТРЕБАТА НА КОНЦЕПТУАЛНАТА МЕТАФОРА КАКО ПРОМОТОР НА
ВЕСТИ ВО НАСЛОВИТЕ НА МАКЕДОНСКИТЕ И АМЕРИКАНСКИТЕ ВЕСНИЦИ
Monika Cenova
THE USE OF CONCEPTUAL METAPHOR AS A NEWS STORY PROMOTER IN
MACEDONIAN AND AMERICAN NEWSPAPER HEADLINES131
- м-р Надица Маркоска**
ЛЕКСИКАТА ВО ФУДБАЛОТ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК
Nadica Markoska, M.A.
FOOTBALL LEXICON OF ITALIAN LANGUAGE139
- м-р Наталија Поп Зариева**
ФИКЦИЈА ИЛИ РЕАЛНОСТ: ПОПУЛАРНАТА КУЛТУРА НА 21 ВЕК И
ПОСТМОДЕРНАТА ЛИТЕРАТУРА
Natalija Pop Zarieva, M.A.
FICTION OR REALITY: POPULAR CULTURE OF 21st CENTURY AND
POSTMODERN LITERATURE149
- д-р Нина Даскаловска**
д-р Билјана Ивановска
РАЗВИВАЊЕ НА ВЕШТИНИТЕ НА ЧИТАЊЕ
Nina Daskalovska, Ph.D.
Biljana Ivanovska, Ph.D.
DEVELOPING READING SKILLS155
- доц. д-р Марија Емилија Кукубајска**
Фросина Јованова
ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНА СПОРЕДБА: АМЕРИКАНСКАТА
БИТ КУЛТУРА СОЦИЈАЛНО АКТИВИРАНА ОД ПОСТМОДЕРНИЗМОТ
Marija Emilija Kukubajska, PhD
Frosina Jovanova
INTERDISCIPLINARY COMPARISON: THE AMERICAN BEAT CULTURE
SOCIAALLY ACTIVATED BY POST-MODERNISM161
- проф. д-р Виолета Димова**
Габриела Николовска
ЕТИЧКИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО БАЈКИТЕ ОД БРАЌАТА ГРИМ
Violeta Dimova, Ph.D.
Gabriela Nikolovska
ETHICAL VALUES IN THE GRIMM BROTHERS' FAIRY TALES173

- проф. д-р Димова Виолета**
Гордана Николовска
ВТОР СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СОВРЕМЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ – АСПЕКТИ И
УСЛОВИ ЗА НЕГОВО ИЗУЧУВАЊЕ
Ph.D. Dimova Violeta
Gordana Nikolovska
SECOND FOREIGN LANGUAGE IN CONTEMPORARY EDUCATION:
ASPECTS AND CONDITIONS FOR ITS ACQUISITION 179
- м-р Драгана Кузмановска**
м-р Биљана Петковска
Весна Ничева
УСПЕШЕН ТРАНСФЕР НА ПОГОВОРКИТЕ И
ПОСЛОВИЦИТЕ ОД ЕДЕН ВО ДРУГ ЈАЗИК
M.A. Dragana Kuzmanovska
M.A. Biljana Petkovska
Vesna Nicheva
SUCCESSFUL TRANSFER OF PROVERBS AND SAYINGS
FROM ONE LANGUAGE INTO ANOTHER 183
- м-р Јована Караникиќ**
ИМИЊАТА ОД СТРАНСКО ПОТЕКЛО КАКО КУЛТУРНИ РЕФЕРЕНЦИ ПРИ
ПРЕВОД НА КНИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ
Jovana Karanikik, MA
THE NAMES OF FOREIGN ORIGIN AS CULTURAL REFERENCES IN THE
TRANSLATION OF LITERARY TEXTS 191
- м-р Снежана Кирова**
КАКОВ НАСТАВНИК ВСУШНОСТ САКАМЕ
Snezana Kirova
WHAT KIND OF A TEACHER DO WE ACTUALLY WANT 201
- м-р Татјана Уланска**
м-р Весна Коцева
ПРОФИЛОТ НА ИДНИОТ ПРЕВЕДУВАЧ И ТОЛКУВАЧ ВО ПРЕСРЕТ
НА ВЛЕЗОТ НА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ
Tatjana Ulanska, M.A.
Vesna Koceva, M.A.
THE PROFILE OF THE FUTURE TRANSLATOR AND INTERPRETER
IN THE ACCESSION PROCESS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA
IN THE EUROPEAN UNION 207

Оригинален научен труд
Original research paper

СУЛТАНИ ПОЕТИ ОД 16 ВЕК И НИВНАТА ПОЕЗИЈА

доц. д-р Фадил Хоџа¹

Апстракт

Поголемиот дел од султаните на Османската Империја пишувале поезија. Не само што биле вљубеници на диванската поезија, туку и твореле стихови по нејзин терк и зад себе оставиле сведоштво за шествековно супериорно владеење кое во голем дел им се поклонувало на уметноста и на поезијата.

Страниците што следат претставуваат портрет на владеењето и поетскиот опус на неколку султани поети од 16 век и даваат аналитички осврт на нивните стихови, доловувајќи го местото на piedestalот кое го здобиле со бесмртноста на секој нивен збор и мисла преточени во поезија.

Клучни зборови: *султани, поезија, збирка (диван), анализа.*

SULTANS POETS IN THE XVI CENTURY AND THEIR POETRY

Fadil Hodza, PhD

Abstract

Most of the Sultans of the Ottoman Empire wrote poetry. Not only were they admirers of divan poetry, but poetry in general, and also left behind evidence of superior six centuries period of rule which showed deep reverence towards art and poetry.

The pages that follow represent a portrait of the governance and poetic oeuvre of each sultan poet and provides an analytical overview of their lyrics capturing the place of the pedestal which has gained immortality with every thought turned into verse.

Keywords: *Sultan, poetry, collection (divan), analysis.*

¹ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје, Катедра за турски јазик и книжевност, hocafadil@hotmail.com

ВОВЕД

Поетскиот опус на османските владетели е тема пребогата со стихови и во себе ја носи сета убавина и раскош на османскиот двор и на цела една цивилизација која успеала да се наметне со својот шарм и углед и со богатата културна ризница. Станува збор за тема која е плодна со стихови, пленува со својата разновидност и емотивност и уште при запознавањето воодушевува и се зацврстува длабоко во душата.

Повеќето користени извори се од турско и од англиско потекло. Од најголема помош беше разновидната литература, како и интернет сајтовите кои беа преполни со разновидни податоци и материјали од биографии, историски осврти, сè до извадоци од поезија на султаните. Има податоци кои имаат генерален контекст, а поподробните се изоставени и беа од помала корист. Најголем проблем при изработката на еден ваков труд претставува препевот на поезијата која е на османотурски јазик. Напорите што ги вложив вредија со плод, бидејќи готовиот производ е сеопфатен труд и една целосна слика за една нова страна на султаните на Османската Империја од 16 век, сосема непозната за повеќемина од нас која ни ги прикажува во нивното вистинско светло, бидејќи за мене убавината на еден човек лежи во неговата душа и неговиот емотивен свет. Преку поезијата на султаните се нурнува во огледалото на една шествековна монархија распослана на три континенти и се добива комплетна претстава за хоризонтот на повеќе владетели низ призмата на животот кој морал да ја премине за да ги исполни снитата на својот народ, а во исто време во вистинските случувања да ги надвлее сопствените емоции и истите да ги преточи во чашка поезија за да им дозволи да станат прозорец кон светот и алка на душевното богатство.

ОСМАНСКОТО ЦАРСТВО ВО 16 ВЕК

1. Културата, уметноста и науката во 16 век

Епохата на османлиската политичка моќ се рефлектира и во областа на литературата и книжевноста. Книжевните активности се рашируваат не само во Истанбул, туку и во Багдад, Дијарбакир, Кастамону, Бурса, Едирне, Јенице Вардар, Скопје и др. Меѓу најголемите фигури на книжевноста од овој век се јавуваат имињата на Хајали, Фузули и Баки и скопјанецот (Üsküplü) Исхак Челеби.

Фузули се смета за еден од најголемиот лирични поети во турската литература. Иако го користел азербејџанскиот дијалект, створил огромно влијание во Анадолија. Неговите лирични и романтични поеми му обезбедиле специјално место во светската литература. Баки бил најголемиот поет со репутација која се ширела до Индија, до царството

на Турците - Бабури. Во експресијата на чувства тој е под Фузули, но музичкиот шарм на неговата поезија му дале репутација на совршен мајстор на класицизмот. Неговата „Елегија за смртта на Сулејман Величествениот“ е ремек-дело кое содржи длабоки чувства и тага.

Во овој период анадолската турска поезија ја достигнува највисоката точка на уметничка елаборација и реторика. На почетокот тоа била имитација на персиската поезија, но анадолската турска поезија повеќе ја имитирала индоперсиската поезија и дури стигнала подалеку во финесата и апстракцијата, така што подоцна успеала да добие рафинираност и доста сопствени перфектни линии. Поетите најчесто твореле дидактички дела, мистични поеми, збирки легенди за светците, како и преводи на арапски и персиски мистични дела. Прозата во овој век ја поддржувала потешката и понеприродна форма. Следејќи ги персиските модели, наједноставните идеи биле изразени со најkomplицирани слики за доловување на предметот, а повеќето литературни, историски, религиозни и морални дела од овој период биле пишани на поедноставен јазик. Ова резултирало и со појава на движењето *Турки басит* (едноставен турски)² чиј претставник бил Натми од Едирне, кој користел само турски зборови, но за жал без некои посебни уметнички способности. Првата граматика на анадолски турски планирана според модел на арапските граматика била напишана овој век од Квадри од Пергамон.

Паралелно со класичната диванска литература³ се среќава и популарна, односно народна литература во сите форми. Патувачките музички поети биле насекаде, а со нив и љубовните песни, приказни за херои и народни песни кои се рецитирале со придружба на народни инструменти. Во овој век постоело и влијание на поетите од турско-чатагајскиот дијалект, особено меѓу кои се издигнал Али Шир Неваи. Најреномирани претставници од оваа област биле Сузи Челеби, Исхак Челеби, Ахмед Суди и др.

1.2. Познатите бејити на султан Јавуз Селим

Султан Јавуз Селим бил познат како голем владетел, благодарение на својата сила и на својот ум. Тој многу сакал да пишува поезија и да игра шах.⁴ Во исто време и Шах Исмаил се одликувал со истите хобија. Во својот дворец ги повикувал познатите поети и добрите шахисти. Султан Јавуз Селим ова добро го знаел и затоа сакал да го искористи тоа. Се преправил во обичен белосветски човек патник и отишол во земјата на шахот. Во хановите и кервансарајите скоро сите ги победил во шах.

²) Agah Sırrı Levent: *Divan Edebiyatı*, İstanbul, 1971, s. 176, Ahmet Kabaklı: *Divan Edebiyatı*, TEV Yayınları, İstanbul, 2007, s. 492, Ahmet Atilla Şentürk; Kartal, Ahmet: *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Y. İstanbul, 2004, s.316

³) E. J. W. Wilkinson Gibb: *A History Of Otoman Poetry*, London 1910, p. 98

⁴) Muhammet Nur Doğan: *Eski Şiirin Mahçesinde*, Ötügen, İstanbul, 2002, s. 316

Оваа вест стигнала до Шахот. Го предизвикал Јавуз на партија шах. Јавуз го победил и Шахот. Шахот се налутил и рекол: „Ти, не знаеш ли што е култура? Дали Шаховите се матираат?“. Му врзал една шлаканица на Јавуз. По оваа случка Јавуз разбирајќи зошто Шахот се налутил, почнал да чита поезија во која го возвишувале неговиот непријател. Јавуз никогаш не ја заборавил добиената шлаканица. Неколку години подоцна во Чалдиран⁵ успеал да го победи Шах Исмаил во битка и му испратил писмо во кое ја опишал болката од добиената шлаканица и додал: „Ако врзеш шлаканица вака ќе ја врзеш“. Сакал да му каже дека секој кој ќе излезе пред него не му е пријател и дека ваквите лица може да се главни команданти. Еве го катренот кој му го посветил на Шах Исмаил и кој по својот модел е единствен и уникатен, бидејќи од лево кон десно напишаните стихови се исти и кога се читаат озгора-надолу во секој ред:

Sanma şahım ⁶	herkesi sen	sadıkâne	yâr olur
Herkesi sen	dost mu sandım	belki ol	ağyar olur
Sadıkâne	belki ol	alemde bir	dildar olur
Yâr olur	ağyar olur	dildar olur	serdar olur

*Не мисли шаху мој дека секој е чесен и пријател
Ти секого пријател ли го сметааш, можеби ти е непријател.*

*Биди свесен дека тој можеби е главен заповедник
Може да е пријател или непријател, може да е љубовник,
може да е заповедник.*

1.3. Султан Сулејман поетот - Мухибби Диван

Поезијата зела голем замав во времето на Сулејман Величествениот. Според еминентниот историчар Џозеф фон Хамер Пургштал, овој период бил најпретставителен и најплоден во Османлиската Империја. Во времето на Сулејман твореле две моќни фигури на класичната диванска поезија, Фузули и Баки. Баки станал штитеник на султанот уште во најраното доба од неговото творење. Неговото величање на Сулејман било ремек-дело од тој жанр и долгата елегија која тој ја компонирал за смртта на

5) Mustafa İsen: Ötelerden Bir Ses (Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler), Akçağ Y. Ankara, 1997, s. 276

6) Güfta, Hüsein: Divan Şiirinde İlim, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s.79, Dursun Ali Tökel: Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s. 302

Сулејман⁷ се смета за најграндиозно дело од османлиската традиција. Меѓу дворјаните на Сулејман бил и Хајали, поет на елегантна лирика кој имал посебна привилегија на дворот. Друг голем поет бил Зати, иако никогаш не станал дел од кралската свита, заработувал благодарение на финансиите од Дворот.

Таткото на Сулејман, Султан Селим Први, кого Европа го именувала како Селим Безмилосниот бил поетска душа кој пишувал стихови на три јазика (турски, арапски и персиски). Неговата колекција од поеми на персиски била значајна и импресивна.

Петмина од синовите на Сулејман се обиделе да напишат поезија. Од нив, Бајазит кој го изгубил престолонаследството во борба со Селим бил еден од најтрагичните поети на османската династичка традиција. Селим Втори кој го наследил престолот по смртта на татко му е рангиран од некои историчари на турската литература како најдобриот царски поет.

Султан Сулејман бил познат под псевдонимот Мухибби (Љубовник).⁸ Тој пишувал за човечка и божествена љубов, најважните теми на класичната турска поезија, и таа е дел од суштината на неговата поетска умешност. Неговите стихови имаат опсег од обожавање на Господ со највисоки аспирации на суфизмот до световна љубов, вклучувајќи ја и еротиката.⁹ Расположенијата на Сулејман се движат од многу очајни, оптимистички, мрачни, радосни, тажни, разиграни, побожни, сладострасни, мазохистички, па сè до нарцистички. Напишал два дивани, едниот на турски, другиот на персиски јазик. Во неговиот турски диван „Мухибби“ е опфатена љубовта од секој аспект. Диванот содржи 2.799 газели, 1 терци бент, 30 мураба, 18 мухамеси, 56 катрени и 217 бејити.

За Кануни љубовта е скапоцен камен:

**Aşk bir gevherdürür zahid ne bilsün kıymetin
Aşka göster anı can ile olmuşdur harid**

Љубовта е скапоцен камен, верникот од кај да ја знае неговата вредност

На вљубениот покажи му дека не може да ја купи со ништо нејзината убост.

Љубовта е вино:

**İçdün şarab-ı ışkı ezel çün Muhibbiya
Bu derd-i ser başuñda hep anuñ humarıdur**

⁷⁾ Öztekin, Özgen: Divanlardan Yansıyan Görüntüler, Ankara 2003, s.162, Yekta Saraç: Klasik Edebiyat Bilgisi, İstanbul, 1994, s. 96

⁸⁾ Hasan Aktaş: Klasik Türk Şiirinde Edebi Sanatlar, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2005, s. 96

⁹⁾ Muhsin Macit: Divan Şiirinde Ahenk Unsurları, Akçağ Y. Ankara, 1996, s.205, Hasan Aktaş: Klasik Türk Şiirinde Edebi Sanatlar, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2005, s. 162

*Испиеното вино го прави времето бесконечно за Мухибби
Чувствувам мака во главата и мамурлук во мигов
Љубовта е оган:*

**Aşk ateşine düşmek bir özge hâlet ancak
Ol ateşe göynmek ol da saâdet ancak**

*Поинаков миг доживувааш ако паднеш во љубовниот оган
Среќата ќе ја осетиш само ако гориш во тој вечен оган.
Љубовта е татковина:*

**Gerçi Mecnun aşk iline tac-dar olmuş idi
Gitse n'ola çünkü oldı bu Muhibbi aña halef**

*Вистинскиот Меџнун во име на љубовта кон татковината
круната ја смета за претесна
Ако замине со спокој на Мухибби може да му ја остави круната.
Љубовта е шах:*

**Oynadum bu vech ile satranc-ı işkuñ bazını
Vamık u Ferhad u Mecnun görsele mat kalalar**

*Играв заинтересирано со голема љубов шах
Вамик, Ферхад и Меџнун ако ме видат ќе добијат мат.*

Успесите во политичкиот живот на Сулејман Величествениот и во уметничкиот живот покажеле дека тој е владетел и на поезијата. Кануни одлично говорел арапски, персиски и српски јазик, а ја познавал многу добро и исламската култура, како и западната култура. Во негово време неколку стотици поети во Истанбул се стекнале со репутација. Меѓу овие луѓе, Ахмет Паша, Неџати, Зати, Хајали и Фузули се едни од најзвучните имиња. Сулејман, кој творел под псевдонимот Мухибби, го позајмил од арапскиот јазик зборот „hubb“, што значи „сакан, негување на љубовта или пријател“. Тој пишувал и под имињата Мефтун и Аџизи. Мефтун на арапски јазик значи иницијатива. Аџизи, пак, значи некомпетентност, неспособност. Мухибби бил под влијание на познатите поети од тој период. Поетите обично добивале материјална помош од султанот за пишување поезија. Сулејман Величествениот во скоро сите песни пишувал за љубовта и природата. Далеку стоел од социјални и политички теми. Само во една или две песни говори за неговиот триумф со војската во Иран. Во песните на Мухибби (Muhibbî') се среќаваат и религиозно-мистични елементи. Како Калиф на исламот доста добро ги познавал верските елементи, одвреме-навреме ја искажувал својата благодарност до Аллах. Султанот Сулејман пишувал многу едноставна поезија. Користел најмногу користени арапски и персиски зборови.¹⁰ Повеќето зборови што ги користел во поглед на културата и богатството на речникот се богати

и покажуваат на доста голема начитаност на авторот. Со своите песни за љубовта, природата и херојството тој веднаш си добил многу заслужно место меѓу љубителите на поезијата.

Една од неговите најпознати газели вели вака:

**...halk içinde müteber bir nesne yok devlet gibi
olmaya devlet cihân da bir nefes sihhât gibi**

**saltanat didükleri ancak cihân gavgâsıdır
olmaya baht u saadet dünya da vahdet gibi**

**ko bu ıyş u işreti çün kim fenâ dur âkibet
yâr-ı bâki ister isen olmaya tâat gibi**

*... Кај народот нема ништо попочитувано од власта
Нема поголема среќа во светот од праведноста*

*Зборовите на салтанатот се само кавга на народот¹¹
Од единство и среќа нема поголема радост*

*Нека има забава и пиење не е убав крајот на задоволството
Ако некогаш посакаш пријател тогаш нема ништо подобро од
лојалност*

Султан Сулејман Кануни возвишувајќи ја љубовта на пишаните стихови во поголем дел ѝ ги посветил и на својата сакана Хурем Султана:

**Celis-i halvetim, varım, habibim mah-ı tabanım
Enisim, mahremim, varım, güzeller şahı sultanım**

**Hayatım hasılım,ömrüm, şarab-ı kevserim, adnim
Baharım, behçetim, rüzum, nigarım verd-i handanım**

*Моја соживотничке, светкава месечино, љубена моја,
Душевна пријателке, ти си најубава владетелка, најблиска моја*

*Ти си причина што живеам, моето Кевсер вино, ти си Рајот мој
Ти си мојата пролет, мојата радост, ти си украс мој, владетел
мој.*

¹¹⁾ Превод: доц. д-р Фадил Хоца, предавања на Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за турски јазик и книжевност.

Заклучок

Османската династија, за разлика од многу други династии. избобилувала со султани уметници кои оставиле трага во историјата на турската книжевност. Поседувајќи многу добро образование, османските султани и принцови покажале интерес за поезија и музика (компонирање). Османската палата, како и во другите земји, ги поддржувала уметниците и научниците, а културниот и уметничкиот живот бил доста разигран и богат. Османските султани, принцови, како и други членови на династијата ги спонзорирале многуте уметности и уметници, па дури и се натпреварувале едни со други. Уште во времето на анадолските бејлици таквите натпревари по умешност, заштита и спонзорство се претворени во натпревар помеѓу господа за покровителство, промовирање на разбирањето и благодарност, а истиот натпревар продолжил и во османската палата. Османските султани основале пријателства со познати поети во своето време. Во текот на првите учења на јазикот и литературата, како дел од образованието на султаните, тие почнале да пишуваат и поезија, претежно по теркот на диванската класична поезија. Османските султани биле претежно воспитувани во духот на текето и суфизмот. Уште на почетокот Осман беј бил протезант на Шејхот Едебали, Орхан беј бил воспитуван од Гејикли Баба, султанот Фатих Мехмед религиозно се надополнувал кај Акшемседин, султан Мехмед III бил близок со Шејх Хелвети Шемсетин Сиваси и сл. Кога се опишуваат султаните кај некои од нив се слушал звукот на мечови, а кај некои звуците на моливот биле погласни дури и од остар нож. Покрај тоа што имале големи должности, сепак тие биле луѓе од крв и месо, лица со свои чувства кои ги преточувале во поезија. Низ вековите владееле, го растресувале светот, биле страв и трепет за многу светски владетели, а сепак своето перо го преточувале во бесмртни стихови. Се потпишувале со уметнички имиња како Авни, Мухибби, Селими, Бахти и др. Нивната поезија говорела и ја откривала нивната љубов, тага, радост и претставувала огледало на нивната душа. Токму поезијата ја покажувала и другата страна од медалот, односно дека тие биле воедно и чувствителни поединци полни со љубов и со чувство на уметничка душа.

Библиографија:

1. Prof.Dr. Fuat Mehmet Köprülüzâde, Eski Şairlerimiz Divan Şiiri Antolojisi, Muallim Ahmet Hâlit Kütüphanesi, İstanbul 1934
2. Dr. Fuat Ali - Sultanların şiiri, Yağmur dergisi 19 Nisan - Mayıs - Haziran 2003
3. Kılıç, Filiz, “Osmanlı Hânedanından Bir Şair: Şehzâde Korkud”, Bilig, sayı 2, 1996

4. KUZUBAŞ, Muhammet (2006). “Cem Sultan’ın şiirlerinde Hüzün Duygusu”, Yedi İklim Dergisi. Nisan 2006
5. Maden ,Fahri «Şair Padişahlar ya da Sanatın Sultanları: II. **Murat “Muradî”** «, **İnsanca, Sayı: 34, İst. 2009**
6. Yard.Doç. Tunç, Semra - Muhibbi Divanı*nda şiir ve şair ile ilgili değerlendirmeler- http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/tunc_02.pdf
7. İsen ,Mustafa “Osmanlı Hanedanı’nın Şairliği ve Fatih”, Tarih ve Medeniyet, Sayı: 40. 2009
8. KUZUBAŞ, Muhammet - Sultanın sevgilisi:Fatih’in Şiirlerinde Sevgili Anlayışı- Dergah Dergisi 2009
9. ÇINAR, Bekir - GELENEĞE DİRENEN BİR ŞAİR VE ŞİİRİ:CEM SULTAN’IN FRENGİSTAN KASİDESİ (Turkish studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007)
10. Kinross, Lord (1977). The Ottoman Centuries: The Rise And Fall Of The Turkish Empire. HarperCollins